

BIKUBENFONDEN

Rammer for naturkvæget i Svanninge Bjerger

Indhold

Baggrund	3
Tilsyn	5
Vejr og vind - læ og ly	6
Vandforsyning	6
Huldvurdering, syge og tilskadekomne dyr	6
Kontaktfodring	7
Mineraler	7
Klovbeskæring	7
Afsætning af overskydende dyr	7
Mærkning og registrering af kvæget	7
GPS-halsbånd	8
Kilder og litteratur	9

Forfattere: Anders Pedersen, Henrik Bertelsen og Caroline-Marie Vandt Madsen

Sted og år: Svanninge Bjerger 2021

Forsidefoto: Caroline-Marie Vandt Madsen

Baggrund

Vi mangler store planteædere i den danske natur, der kan sikre landskabsudvikling og mangfoldighed i naturen med deres adfærd. Det samme gør sig gældende i området med vild natur i Svanninge Bjerge, og derfor finder kvæg af racen Welsh Black føde hele året rundt. Her sørger de for at der kommer lys til skovbunden, og er bl.a. er medvirkende til, at overdrevet ikke springer i skov.

Welsh Black er en to-formålsrace, og de er gode moderdyr samt hårdføre og robuste af natur med et kraftigt og tæt hårlag om vinteren, og med deres venlige sind er de derfor velegnede til livet hele året rundt i de store indhegninger i Svanninge Bjerges vilde natur.

Welsh Black er bl.a. kendetegnet ved et kraftigt, tæt hårlag og robust kropsbygning. Foto: Anders Pedersen.

Bestanden holdes på et niveau, så der opnås et græsningstryk, der sikrer den bedste udvikling af naturen i området. Kvægets græsning er meget vigtig – også om vinteren, for den medvirker til udvikling af vild natur med stor biodiversitet, og derfor skal kvæget finde deres føde naturligt i området. Det betyder, at kvæget ikke tilskudsfodres i Svanninge Bjerge.

Flokstørrelserne er afpasset hver indhegnings størrelse, så der er lige nøjagtig nok foder til dyrene om vinteren, hvor de spiser både græs og mindre velsmagende lysesiv, pilegrene m.m., som konkurrerer med mere spændende planter. Vi vurderer løbende græsningstrykket i området. Områderne er så store, at kvæget hele året kan finde arealer med græs, der ikke er trådt op, året rundt.

Om vinteren kan kvæget kan godt være sultent, så de spiser i bund af alle de vækster, som vi gerne vil have mindre af, men de må ikke sulte. De går også længere efter føde, og det betyder, at de bider af flere forskellige fødeemner i hele området.

Når sommeren kommer med lys og varme, sætter plantevæksten fart på, og de relativt små flokke kvæg kan ikke spise op. Vinteren igennem har kvæget spist af de vækster, der konkurrerer med fx de blomstrende urter, og derfor ser vi nu en eksplosion af forskellige blomster i området, og mange slags insekter får gode forhold.

Kvæget opholder sig og vandrer, som de vil, indenfor de store indhegninger, spiser et sted og på deres vej videre, gøder de et andet. Gødningen indeholder frø fra det sted, hvor de spiste, og på den måde er kvæget medvirkende til en spredning af planter i indhegningerne. Kvægets roden i jorden efter mineraler og slid på landskabet giver også grobund for en øget biodiversitet – deres roden betyder, at frø kan spire frem, insekter kan bygge bo og svampe kan få fodfæste, og en mere mangfoldig natur vokser frem.

Kvægets græsning, slid på landskabet og efterladenskaber er medvirkende til en øget biodiversitet. Foto: Casper Tybjerg

For at sikre dyrenes velfærd tilser og vurderer vi jævnligt dyrene, så bestanden kan justeres, hvis forholdene kræver det. Hele året rundt vurderer vi dyrenes huld – oftere om vinteren end om sommeren, så vi er sikre på, at de ikke lider overlast. Dyr med en huldscore, der ikke er tilstrækkelig udtages fra flokken og flyttes til det ekstensive landbrug, Høbbet, hvor der tilskudsfodres. Skadede dyr tilses med det samme af en dyrlæge.

Naturområdet i Svanninge Bjerge (ca. 480 ha) er inddelt i tre overordnede folde, hvor der går flokke med køer, kvier og kalve samt en tyr, så vidt muligt hele året rundt på hver fold. Antallet af dyr tilpasses efter fødegrundlaget, og der sker en kontinuerlig vurdering af områdets bæreevne. Antallet af dyr er ikke konstant, for der kan ske ændringer, der gør, at der skal

tages dyr ud. Huldscore, fødegrundlag/græsningstryk og naturens dynamik samt klima danner grundlaget for en vurdering af flokstørrelsen, og om der udtages individer. Dyrene i flokkene kan også roteres mellem folde eller udskiftes med kvæg fra Høbbet bl.a. for at undgå indavl og for at sikre dyrevelfærden.

Vi ønsker at blande os så lidt som muligt i kvægets liv, så de kan leve et liv, der er så tæt på deres naturlige som muligt - men vi har stadig et ansvar over for dem. For at leve op til den gældende lovgivning, tager vi derfor en række forholdsregler i Svanninge Bjerger.

Tilsyn

Vi efterlever regelsættet fra Dyrenes Beskyttelse, der foreskriver at kvæget skal tilses dagligt og lever derfor mere end om til Dyrevelfærdsloven §9 stk. 2. De tre flokke tilses derfor på den daglige runde i området af vores kyndige medarbejdere.

Det er også ved dette tilsyn, at kvægets helbred, velfærd og huld vurderes. Huld er et udtryk for dyrets foderstand. Kvæget skal virke veltilpasse og indtage en naturlig holdning, for disse indikatorer er, ud over huldvurderingen, et godt udtryk for dyrenes velfærdssituation. Dyr, der afviger fra flokkens adfærd, får ekstra opmærksomhed, og det vurderes, om behandling er nødvendig. Syge eller tilskadekomne dyr tilses af dyrlæge og får passende behandling. Der er desuden en aftale med vores dyrlæge omkring sundhedsrådgivning.

Det tilstræbes, at drægtige køer er i et afgrænset område, så det er muligt for vores medarbejdere at have kontinuerligt opsyn med køerne i forbindelse med kælvninger. Kalve under 6 måneder tilses dagligt (jf. lovgivningen § 11, stk. 1 i bek. om beskyttelse af kalve), ligesom resten af flokken.

Mineralstationer og vandinger findes i alle folde i Svanninge Bjerger. Foto: Caroline-Marie Vandt Madsen

Vandforsyning tjekkes dagligt og rengøres ugentligt, så kvæget er sikret frisk drikkevand året rundt. Desuden har kvæget adgang til diverse vandhuller i området.

Læskure tilses jævnligt og strøs efter behov - om nødvendigt samme dag eller dagen efter, at man har opdaget, at der mangler strøelse.

Hegn tilses løbende og med særligt fokus på tilsyn efter voldsomt vejr.

Mineraler tjekkes ugentligt for at sikre, at kvæget er dækket ind.

Vejr og vind - læ og ly

Kvæget i Svanninge Bjerge er robuste af natur og har et tykt hårlag om vinteren. De er vant til at være ude og er velegnede til at være ude hele året rundt. Racen opfylder derfor §18 i Dyrevelfærdsloven, der siger, at kvæg, der går udendørs, skal være tilvænnede til at gå ude, så de har udviklet et kraftigt og tæt hårlag.

Kvæget kan sagtens finde ly og læ i naturen – året rundt, og det gør de også. Her er kuperede områder, der giver læ og områder med tæt løv- og nåleskov med tør bund, hvor kvæget kan søge hen og ligge tørt i ly, når vejret er slemt. I skovområderne kan kvæget også finde skygge på varme sommerdage.

Der er dog også opsat 3 læskure med fast tag, tre tætte sider og en åbning på hver af de tre folde i Svanninge Bjerge, så vi er sikre på at leve op til lovgivningen (Dyrevelfærdsloven §20). Kvæget er på den måde altid sikret adgang til tilstrækkeligt læ og ly – selv i det værste vintervejr, og skygge på varme sommerdage. Ifølge loven skal alle dyrene kunne hvile på et tørt, strøet leje i læskurene. De skal altså være strøet, og vi bruger derfor materiale (typisk halm) af tilpas beskaffenhed, så kvæget ikke spiser det, i læskurene.

Vandforsyning

Lovgivningen (Dyrevelfærdsloven §3) foreskriver, at kvæget skal have adgang til frisk drikkevand året rundt, og dette krav lever vi naturligvis op til, idet der er lavet frostfri, automatiske vandinger rundt omkring i Svanninge Bjerges tre folde. Dyrene benytter desuden nogle af områdets vandhuller.

Huldvurdering, syge og tilskadekomne dyr

På grund af den ekstensive græsning har kvæget meget føde i sommerhalvåret. Det betyder også, at de er ved godt huld, når vinteren rammer. Så derfor er de, i de mange tilfælde, i stand til at klare vinteren uden tilskudsfodring. Idet der ikke tilskudsfodres i Svanninge Bjerge, flyttes dyr i uacceptabel foderstand til Høbbet, hvor der kan tilskudsfodres.

Vores erfarne medarbejdere laver løbende en huldvurdering for at sikre, at ingen dyr sulter. Her tildes hvert dyr en huldscore mellem 1 og 5. Det sker ved at se på dyrenes fremtoning, hvor der særligt ses på synligheden af rygrad, ribben, hofter og hale samt pels. Dyr med en huldscore under 2 flyttes til Høbbet, hvor der tildes supplerende foder, så dyret kan blive fodret op igen.

Hvis et dyr i flokken er sygt eller kommet til skade, vurderer vores medarbejdere, om dyret skal isoleres fra de andre dyr, skal tilses af en dyrlæge eller på anden måde behandles. Dyrene tilses rutinemæssigt en gang om året af en dyrlæge.

Aflivning af dyr udføres af fagfolk. Desværre må vi ifølge lovgivningen ikke efterlade døde dyr i naturen, selvom de er til glæde for et utal af dyr.

Alle vurderinger sker efter en fast protokol for dyrevelfærd ift. alm. lovgivning og Dyrenes Beskyttelses særlige krav.

Kontaktfodring

Kvæget i Svanninge Bjerge fodres som udgangspunkt ikke. Vi skal dog kunne håndtere og flytte kvæget fx i forbindelse med klovbeskæring eller ved dyrlægebesøg, og derfor kan dyrene undtagelsesvis tildeles små mængder foder, så vores medarbejdere er i stand til at indfange og håndtere kvæget, når det er nødvendigt.

Mineraler

Der står mineralstationer i grønne "væltepetere" rundt omkring i Svanninge Bjerge. Kvæget roder i jorden og slikker mineraler fra undergrunden, men for at sikre, at de får tilstrækkeligt med mineraler og dermed sikre den rette udvikling af kalve og for at undgå mangelsygdomme, er der opsat disse mineralstationer med mineraler frit tilgængeligt for kvæget.

Klovbeskæring

Kvæget i Svanninge Bjerge klovbeskæres en gang årligt eller efter behov af en klovbeskærer. Dette sker for at sikre, at dyrene har god klovsundhed og bevægelighed. Desuden lever vi på den måde op til Dyrevelfærdsloven.

Afsætning af overskydende dyr

Et biprodukt af naturplejen i Svanninge Bjerge er overskydende dyr. En del af disse dyr anvendes til naturpleje på arealer ejet af Naturstyrelsen, ligesom der sælges dyr til naturplejeprojekter. Høbbet A/S står for denne formidling af kvæg samt varetager salg af kød fra kvæget.

Mærkning og registrering af kvæget

Alt kvæg i Danmark skal være mærket med øremærker og registreret. Det gælder også for kvæg i naturen. Kvæget i Svanninge Bjerge kan enten bære gule eller røde øremærker, og de er, som alt andet kvæg i Danmark, registreret i CHR-registret. De gule øremærker viser, at dyret er født i Danmark, mens de røde viser, at dyret er importeret. Øremærkning af kalve i Svanninge Bjerge sker senest 20 dage efter fødsel ifølge den gældende lovgivning på området.

I CHR-registreringerne skal der føres et besætningsregister med oplysninger om:

- CKR-nummer, fødselsdato, køn og race, moders CKR-nummer.

- Dato for dødsfald eller slagtning.
- Dato og besætningsnummer for den besætning, hvor dyret er flyttet fra eller til.

Registreringer skal ske senest 3 dage efter hændelsen.

GPS-halsbånd

Enkelte individer bærer halsbånd med en gps-sender. GPS-data anvendes af universitetsstuderende til studier af kvægets vandring, og desuden kan vi holde øje med, hvor de er i området.

Welsh Black med gps-halsbånd. Foto: Henrik Bertelsen.

Kilder og litteratur

Dyrevelfærdsloven: <https://www.retsinformation.dk/Forms/RO7IO.aspx?id=919873>

<https://detvetsund.dk/generelle-udtalelser/2019/faellesudtalelse-om-hold-af-dyr-der-gaar-ude-hele-doenet-i-vinterperioden-og-i-perioder-med-vinterlignende-vejr/>

Om strøelse:

<https://www.landbrugsinfo.dk/byggeri/stalde/kvaegstalde/staldteknik/stroeelse/sider/startside.aspx>

Udegående dyr: <https://www.foedevarestyrelsen.dk/Leksikon/Sider/Udegaaende-dyr.aspx>

Dimensioner og design af læskure til udegående kvæg i vinterperioden:

https://pure.au.dk/ws/files/115843099/Design_af_lskure_kv_g220617.pdf

Van laer E, Ampe B, Moons C, Sonck B, Tuyttens FAM. 2015. Wintertime use of natural versus artificial shelter by cattle in nature reserves in temperate areas. Appl. Anim. Behav. Sci., 163, pp. 39-49

Heste og landbrugsdyr:

https://www.foedevarestyrelsen.dk/Dyr/Heste_og_landbrugsdyr/Sider/Heste_og_landbrugsdyr.aspx

Hold af udegående kvæg i vinterperioden:

http://www.danskangus.dk/CustomData/Files/Folders/5-andre-nyheder-setptember/106_hold-udegaaende-kvaeg-vinter-low-3.pdf

Udegående kreaturer i vintervej:

<https://www.foedevarestyrelsen.dk/SiteCollectionDocuments/Dyrevelfaerd%20og%20veterinaermedicin/Folder%20om%20udega%CC%8Aende%20dyr%20230919.pdf>

Vejledning om velfærdskontrol i kvægbesætninger:

<https://www.foedevarestyrelsen.dk/SiteCollectionDocuments/Dyrevelfaerd%20og%20veterinaermedicin/Vejledninger/Vejledning%20om%20velf%C3%A6rdskontrol%20i%20kv%C3%A6gbes%C3%A6tninger.%20februar%202020.pdf>

Bekendtgørelse om beskyttelse af kalve:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/RO7IO.aspx?id=176997>

Det Dyreetiske Råd: Udtalelse om brug af dyr til rewilding ved naturforvaltning

<https://detdyreetiskeraad.dk/udtalelser/udtalelse/pub/hent-fil/publication/udtalelse-om-brug-af-dyr-til-rewilding-ved-naturforvaltning-2018/>

Vigtige regler om dyrehold på naturarealer: https://www.landbrugsinfo.dk/Miljoe/Natur-og-arealforvaltning/Sider/PL_vigtige_regler_dyrehold_naturarealer.pdf?download=true